

Dvanaesti tečaj trajne edukacije Onkološko-hematološkog društva, Hrvatska udruga medicinskih sestara [Baška, otok Krk, 15.-17. listopada 2015.]; Novosti u liječenju onkološko-hematoloških bolesnika;

12th Educational Course of Oncological and Hematological Society, the Croatian Nurses Association [Baška, Island Krk, October 15th to 17th 2015]; Novels in health care of onkologic-hematologic patients

Marica Miščančuk

Škola za medicinske sestre Vrapče, 10000 Zagreb, Bolnička 32, Hrvatska
Nursing school Vrapče, 10000 Zagreb, Bolnička 32, Croatia

Sažetak:

Od 15. do 17. listopada 2015. godine u Baškoj na otoku Krku održan je dvanaesti Tečaj trajne edukacije Onkološko-hematološkog društva Hrvatske udruge medicinskih sestara. Opisuju se osnovni čimbenici iz znanstvenog dijela tečaja koji su sadržani u 19 stručnih izlaganja i tri interaktivne radionice. U radu tečaja sudjelovalo je 157 sudionika iz Osijeka, Slavonskog Broda, Požege, Čakovca, Varaždina, Rijeke, Pule, Zadra, Splita i Zagreba.

Ključne riječi: Onkološko-hematološko društvo • onkološko hematološki bolesnik • metode liječenja • Hrvatska

Kratki naslov: Dvanaesti tečaj trajne edukacije Onkološko-hematološkog društva, Hrvatska udruga medicinskih sestara

Abstract:

From 15th to 17th October 2015 in Baska, on the island Krk, the twelfth course of Continuing Education of Oncology-hematologic society of Croatian Nurses Association was held. We described the main factors in the scientific part of the course that are cumulated in the 19 scientific lectures and three interactive workshops. The 157 participants attended the course from Osijek, Slavonski Brod, Pozege, Čakovec, Varazdin, Rijeka, Pula, Zadar, Split and Zagreb.

Keywords: Oncological and Hematological Society • hematological oncological patient • methods of treatment • Croatia

Running head: 12th Educational Course of Oncological and Hematological Society, the Croatian Nurses Association

Received October 22nd 2015;

Accepted November 1st 2015;

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Marica Miščančuk, *bacc. med. techn., Nursing school Vrapče, Zagreb, Bolnička cesta 32, Croatia* • Tel: +385-1-34 83 662 • Fax: +385-1-34 83 662 • E-mail: maricamiscancuk@gmail.com

Od 15. do 17. listopada 2015. godine u Baškoj, na otoku Krku, održan je dvanaesti Tečaj trajne edukacije Onkološko-hematološkog društva Hrvatske udruge medicinskih sestara. U program tečaja uvršteno je 19 stručnih izlaganja i tri interaktivne radionice. Sudjelovalo je 157 sudionika iz Osijeka, Slavonskog Broda, Požege, Čakovca, Varaždina, Rijeke, Pule, Zadra, Splita i Zagreba.

12. tečaj trajne edukacije nadmašio je prema broju sudionika sve dosad održane, što je zasigurno važan pokazatelj o želji i potrebi za edukacijom u sestrinskoj zajednici Republike Hrvatske [RH].

Izdvajamo uz sadržaja skupa:

Nakon pozdravnog govora predsjednice Branke Svetec i otvaranja 12. tečaja trajne edukacije počeli smo radni dio.

Bol je neugodna i ovisi o psihičkom i tjelesnom stanju organizma, istaknula je **Karla Raffaelli**. Kada se govori o putovima unosa analgetika, najviše dilema kod medicinskih djelatnika i pacijenata, uzrokuju lijekovi koji se primjenjuju na koži (npr. naljepci, tj. flasteri). Na tržištu RH dostupna su 3 naljepka/flastera: transdermalni flasteri za liječenje umjere-

no jake do jake maligne boli i jake kronične boli koja ne reagira na neopioidne analgetike/djeluje sistemski, a mjesto aplikacije je bilo koja površina kože neovisna o uzroku boli. U uporabi su i tzv. topički flasteri za liječenje postherpetičke neuralgije. Oni djeluje lokalno i apliciraju se na bolno mjesto istovjetno kao i topički flasteri za liječenje akutne boli koštano-mišićnog sustava (npr. sportske ozljede). Cilj predavanja bilo je prikazati razliku između navedenih vrsta naljepaka i njihove upotrebe u različitim bolestima, te pokušati maknuti »uvriježenu stigmu« s uporabe naljepaka, a to je općenito »nisu svi flasteri isti«.

Enteralni pripravci su izuzetno važni za onkološko-hematološke bolesnike, pomažu porastu tjelesne težine i povećavaju unos hranjivih tvari u organizam bolesnika, naglasila je **Gordana Mamić**. Enteralni pripravci sadrže i visok udio proteina, antioksidansa, vitamina i minerala, koji nedostaju bolesnicima s malignom bolesti. U primjeni je novi preparat VITAL (1,5 kcal. u ml.). Do danas rezultati provedenih studija potvrđuju da 72% ispitanika koji su uzimali preporučenu dozu imaju poboljšani stupanj krajnjeg ishoda liječenja.

Potpuni terapijski učinak vidljiv je nakon 8 tjedana primjene enteralnih pripravaka.

Specifičnosti onkološko-hematološkog bolesnika, i njihova nutritivna potpora, kako enteralna tako i parenteralna, mora biti specifična. Problem dodatno kompliciraju lijekovi koji inhibiraju sintezu proteina, a koriste se u kemoterapijskim protokolima.

Nijedna parenteralna prehrana nije potpuna ako bolesnik ne dobije vitamine i oligoelemente. Njihova je funkcija u metaboličkim procesima nezamjenjiva, a deficit vitamina i oligoelemenata ima za posljedicu daljnje narušavanje bolesnikova stanja, istaknuo je u predavanju **Tihomir Bzdilik**.

Udio onkoloških bolesti u ukupnom mortalitetu u Republici Hrvatskoj [RH] sličan je onome u ostatku razvijenog svijeta, te iznosi oko 25%. Dio onkoloških bolesnika traži rješenje svojih zdravstvenih problema izvan okvira službene medicine temeljene na dokazima. Kako je u porastu incidencija malignih bolesti, očekuje se daljnji porast upotrebe komplementarne i alternativne medicine (KAM) u ovih bolesnika, istaknuo je u predavanju **Davor Kust**, voditelj studije pokrenute u svrhu procjene proširenosti i prediktora povezanih s korištenjem KAM u onkoloških bolesnika u RH, s obzirom da navedeni preparati i tretmani mogu znatno utjecati na krajnje ishode onkološkog liječenja. U studiju su uključeni onkološki bolesnici Kliničkog bolničkog centra "Sestre milosrdnice" u Zagrebu, a korišten je originalni upitnik. Tijekom razdoblja od godine dana, ukupno je uključeno 267 bolesnika s patohistološki potvrđenom dijagnozom maligne bolesti. Preliminarni rezultati pokazuju da je znatan udio bolesnika (61,2%) imao osobno iskustvo s korištenjem nekog oblika KAM. S obzirom na navedene rezultate, potrebno je nastaviti istraživanja u svrhu poboljšanja komunikacije između zdravstvenih djelatnika i bolesnika, te otkrivanja potencijalnih interakcija službenih protokola onkološkog liječenja i KAM.

Silva Piškorijanac prikazala je iskustva o alternativnoj medicini kao pomoćnoj terapiji u onkologiji u studiji u kojoj je usporedila ispitanike uključene iz Kliničkog bolničkog centra [KBC] Osijek i županijske bolnice [ŽB] Čakovec, a dosadašnji rezultati su statistički značajni uz napomenu da je studija u tijeku.

Ako se kirurškim zahvatom kod bolesnika sa malignim tumorom dojke odstrane i limfni čvorovi u pazušnoj jami postoji mogućnost stvaranja nekog stupnja limfnog edema ruke. Zračenje pazušnih limfnih čvorova, kao i kemoterapija, mogu povećati rizik stvaranja limfnog edema ruke, naglasile su **Marija Horvat i Branka Margetić**. Stoga je važna provedba edukacije bolesnika nakon operativnog zahvata, da se upoznaju s mogućim čimbenicima koji mogu povećati rizik od nastanka limfnog edema ruke: ozljede mišića i kože, toplina, preveliko opterećenje ruke, veliko povećanje tjelesne težine, prekomjerno pušenje, šećerna bolest, krvni ugrušci, dugi avionski letovi, uznapredovala maligna bolest u limfnim čvorovima. Naglašeno je da je provođenje odgovarajuće edukacije pacijentica je način prevencije za borbu protiv limfnog edema.

Kožne nuspojave kemoterapije, radijacijske i biološke terapije sve su učestalije. Kako ih ublažiti i/ili spriječiti opisali su **S. Pleština i M. Košćić, bacc. med. techn.** Njihova praktična iskustva uz Reconval k1 i Reconval b6 kremom.

Prikaz slučaja dviju pacijentica pokazuje da je liječenje Reconval K1 kremom uzrokovalo poboljšanja stanja kožnih promjena, progradiranje kožnih promjena je zaustavljeno, a nastanak novih kožnih promjena je spriječen.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u RH godišnje oko 600 ljudi oboli od tumora mozga, od čega je oko 420 malignih tumora. Tumori mozga drugi su najučestaliji uzrok smrtnosti u dječjoj dobi. U RH se oboljeli i oni koji za njih skrbe te se suočavaju s značajnim problemima. Nedostatci su slaba informiranost, tj. manjak edukativnog materijala prilagođenog pacijentima na hrvatskom jeziku. Multidisciplinarni pristup nije omogućen, pa tako, primjerice, psihološka terapija nije standardni dio liječenja ovih bolesnika. Ograničena je dostupnost relevantnih lijekova i njihove primjene u pojedinim indikacijama.

Valerija Korent, Vesna Delonga, i Brigita Prstec osim prikupljenih podataka o broju oboljelih predstavile su nam i djelovanje Udrugu *Glia*. Udruga *Glia* osnovana je u lipnju 2014. godine sa sjedištem u KBC-u Zagreb. U radu Udruge ne sudjeluju samo pacijenti, već i članovi njihovih obitelji te medicinski stručnjaci različitih profila. Glavni zadatak udruge je pružanje psihosocijalne podrške onkološkom bolesnicima, a u uporabi su metode informiranja bolesnika, pomoć pri snalaženju u zdravstvenom sustavu i pomoć pri povratku u normalan život. Na kraju predavanja svim sudionicima tečaja podijeljeni su priručnik naslova „Što nakon dijagnoze tumora mozga“ svim sudionicima.

Vesna Družinić prikazala je sestrinska iskustva o prevenciji neutropenije te primjeni granulocitnog čimbenika rasta G-CSF. U dasnašnjoj kliničkoj praksi koriste se kratkodjelujući i dugodjelujući G-CSF (pegfilgrastima). Kratkodjelujući se primjenjuje jednom dnevno subkutano kroz 10 dana, a dugodjelujući subkutano jednom po ciklusu, a to je prikladnije za bolesnike. Sama primjena Neulaste je lagana, omogućuje medicinskim sestrama/tehničarima [MS/MT] uštedu vremena, te se mogu posvetiti drugim aktivnostima. Bolesnicima omogućuje bolju sigurnost tijekom liječenja i poboljšanje stupnja kvalitete života. Bolesnici iskazuju povećan stupanj zadovoljstva metodama liječenja, i to zbog vremenski kraćeg boravka u bolnici. Sama primjena lijeka omogućuje uključivanje većeg broj bolesnika na terapiji.

Novi načini liječenja imunotrombocitopenije te ulozi MS/MT u primjeni Nplate istaknula je **Josipa Belev**. Imunotrombocitopenija uključuje niz poremećaja u kojima se protutijelo ili imuni kompleksi vežu za površinu trombocita te uzrokuju njihovo prerano odstranjenje iz cirkulacije te predstavljaju potencijalno fatalnu hematološku bolest. Lijekovi nove generacija omogućuju bolju kontrolu bolesti, način primjene je subkutani, a zadaća MS/MT je priprema i primjena lijeka, praćenje nuspojava i edukacija bolesnika. Novi lijekovi utječu na poboljšanje stupnja kvalitete života u odnosu na dosadašnje metode liječenje jer ima praktičan, vrlo povoljan sigurnosni stupanj i omogućuje samoprimjenu u kućnom režimu liječenja.

Koja je uloga sentinel limfnog čvora (tzv. stražara u dijagnosticiranju, liječenju i planiranju onkološke terapije u bolesnika oboljelih od malignih bolesti prezentirao je **Borki Vučetić**. Izdvajamo znanstveno verificirane postulate. Sentinel limfni čvor ili limfni čvor stražar je prvi limfni čvor u tijelu koji prima limfu koja dolazi iz primarnog sijela tu-

mora. Stoga je to, teoretski, prvo mjesto na koje će se širiti karcinom (metastaze). Stoga bi otkrivanje tumorskih stanica u tom limfnom čvoru moglo predvidjeti jesu li zahvaćeni i drugi limfni čvorovi u širenju karcinoma i može pomoći da se bolje odrede bolesnici koji su kandidati za potpuno uklanjanje tih limfnih čvorova. Uloga sentinel limfnog čvora pokazala se u do danas brojnim publiciranim studijama u liječenju bolesnika s melanomom dojke, pluća, želudca, debelog crijeva i u kirurgiji glave i vrata značajne korisnosti. Bazirano na pretpostavci da tumorske stanice metastaziraju definiranim anatomskim putovima prema primarnom limfnom čvoru, razvijene su tehnike u svrhu intraoperativnog obilježavanja i odstranjivanja sentinel limfnih čvorova. Postoji više metoda u određivanju sentinel čvorova. Dva najčešća načina su obilježavanje bojom ili gama kamerom, limfoscintigrafijom te određivanje istog, gama sondom ili navigatorom i sl.

Kronična limfocitna leukemija (KLL) najčešći je oblik leukemije u razvijenim zemljama. U RH godišnje od KLL-a oboli otprilike 180 osoba. Bolest se uglavnom javlja u starijih osoba, pa mnogi bolesnici s KLL-om istodobno boluju od drugih bolesti (značajni obim komorbiditeta). Za ovu populaciju bolesnika preporučena je upotreba GAZYVARO (obintuzumab). To je je humanizirano i prvo gliko inženjeringom modificirano rekombinantno monoklonsko anti-CD20 protutijelo tipa II, koje je u kombinaciji s klorambucilom (Klb) indicirano za liječenje odraslih bolesnika s prethodno neliječenom kroničnom limfocitnom leukemijom (KLL) i značajnim komorbiditetom. O specifičnostima primjene lijeka Gazyvaro i ulozi MS/MT tijekom pripreme i specifičnosti iste prezentirao je **Ivo Radman**.

Ljubica Vazdar opisala je nove mogućnosti u liječenju metastatskog HER2 pozitivnog malignog tumora dojke. Unatoč inicijalnom odgovoru na trastuzumab, otprilike 50% bolesnica s HER2-pozitivnom metastatskom bolešću dobit će progresiju bolesti unutar jedne godine. Razvojem novih lijekova [npr. Perjeta (pertuzumab) i Kadcyla (trastuzumab emtanzin)] iznalazi se znatno poboljšanje stupnja preživljenja bez progresije bolesti, te ukupnom preživljenju bolesnica s metastatskim HER2 pozitivnim karcinomom dojke uz vrlo dobar sigurnosni profil oba lijeka.

O iskustvima u liječenju bolesnica s HER2 pozitivnim karcinomom dojke uporabom subcutanim Herceptinom, kroz interaktivnu radionicu, iznijele su **Branka Svetec**, kroz prikaz slučaja, te iskustvima na Klinici za Onkologiju KBC „Sestre milosrdnice, **Andrea Jurić**, te na Klinici za tumore i **Vesna Kralj Škoc** s Klinike za onkologiju Kliničkog bolničkog centra [KBC] Zagreb.

Zdravstveni djelatnici koji rade ili dolaze u doticaj s opasnim lijekovima izloženi su većem riziku pojave kožnih osipa, neplodnosti, spontanih pobačaja, malformacija fetusa, leukemija te drugih oblika malignih bolesti. Istaknula je **Lidija Gajski**.

Recentne studije pokazuju da sterilna manipulacija klasičnom špricom i iglom gotovo uvijek rezultiraju kontaminacijom. Kapljice, rasipanje iz čepova bočica nakon višestrukih uboda, i generirani aerosol koji je rezultat povišenog tlaka unutar bočica su također evaluirani. Zatvoreni sistemi ograničavaju mogućnost stvaranja aerosola te izlaganje djelatnika oštrim predmetima. Dokazi upućuju na smanjenje kontaminacije opasnim lijekovima unutar kabineta klase

II biosigurnosnih ormarića kada se koriste zatvoreni sistemi (Wick et al. 2003), kao što je prezentirala je **A. Antolović Amidžić**.

Radionica o praktičnoj upotrebi zatvorenih sistema TEVA-DAPTOR u svakodnevnom radu privukao je pozornost sudionika jer, na žalost, samo tri onkološka centra u RH imaju centralnu pripremu u ljekarnama svojih Ustanova (OB Varaždin, KBC Zagreb i KBC Osijek) dok ostali onk-hematološki centri u RH to čine na svojim odjelima vrlo često u neprijemljenim uvjetima i bez adekvatne osobne zaštite.

Optimizam znači slavljenje uspjeha, isticanje dobrih rezultata i vrijednosti, spremnost na igru i zabavljanje kroz rad, istaknule su u svom predavanju **Mirjana Kozina, Višnja Vičić Hudorović, i Marica Miščančuk**. MS/MT u svakodnevnom radu treba njegovati komunikaciji stil u kojem dominiraju nada i optimizam koji uvelike ovisi i za pozitivan krajnji ishod zdravstvene skrbi, a i samog izlječenja. Optimizam je opće očekivanje da će se u životu dogoditi više dobrih stvari nego loših. Medicinska sestra treba biti optimistična, iskrena i empatična. Važno je da poštuje bolesnika, gradi aktivni suradnički odnos i izdvoji dovoljno vremena za pacijenta. No, rad u teškim uvjetima i stalni kontakt s teško bolesnim može i kod MS/MT potaknuti razmišljanje. Uzimajući u obzir tjelesne, psihološke, emocionalne, socijalne i duhovne aspekte, MS/MT procjenjuje prioritetne potrebe bolesne osobe i članova njihovih obitelji. Na interaktivnoj radionici sudionici su preispitali svoje stavove i razmišljanja: primjenjuju li MS/MT odgovarajuće metode zdravstvene njege u kojima dominira nada i optimizam.

Predsjednica Onkološko-hematološkog društva **Branka Svetec** u zaključcima 12. tečaja istaknula je važnost održavanja ovakvih skupova. Upravo zbog toga u sestrinskoj zajednici RH, edukacija o novim metodama i postupcima dijagnostike i liječenja je nužna, posebice zbog implementacije novih metoda/postupaka proces zdravstvene njege.

Potrebu za edukacijom jednoglasno su prihvatili sudionici 12. tečaja, pa je tradicionalno dogovoren sljedeći 13. tečaj, trideseta obljetnica rada društva i 18. simpozij u Baškoj.

Evaluacijski listić sudionika uputio je na veliko zadovoljstvo sudionika na ponuđenim predavanjima, interaktivnim radionicama, organizaciji i druženju.

Na zajedničkoj večeri održan je i humanitarni program prodaje tombola koje su izradile članice Udruge Nova Nada iz Čakovca. Kako je listopad mjesec oboljelih od raka dojke, članice Izvršnog odbora našeg Društva prikupile su kavu koju će predsjednica IO, B. Kapitarčić, uručiti članicama Udruge Nova Nada. U subotu je održana Godišnja skupština Društva i sastanak Izvršnog odbora na kojem je zaključeno da se za tridesetu obljetnicu Društva tiska monografija društva.

Literatura/References

- [1] Available at <http://www.hums.hr/novi/images/Programi/programonkhem.pdf>. 12. tečaj trajne edukacije - Onkološko - hematološko društvo. Retrieved at October 17th 2015.
- [2] Vičić-Hudorović V. Znanost o sestrinstvu. *Sestrinski glasnik* 2012;1:3-9.
- [3] Vičić-Hudorović V. Sestrinstvo temeljeno na dokazima i e-članci. *Sestrinski glasnik* 2011;3:87-90.
- [4] Vičić-Hudorović V. Pisanje o važnosti: medicina utemeljena na dokazima. *Sestrinski glasnik* 2011;1/2:5-8.